

Triangularna politika oko statusa Tajvana

Kichaz, Stjepan

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:901181>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni
specijalistički studij Vanjske politike i diplomacije

TRIANGULARNA POLITIKA OKO STATUSA TAJVANA:
ODRŽAVANJE ILI PROMJENA STATUSA QUO?
(Triangular policy on Taiwan issue: keeping or changing the status quo?)

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentorica: izv. prof. dr.sc. Đana Luša

Student: Stjepan Kichaz

Zagreb,
siječanj 2024.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Teorijsko- metodološki okvir	5
2.1. Teorija strateškog trokuta	7
2.2. Pitanje državnosti Tajvana.....	9
2.3. Triangularni odnos Kina, SAD i Tajvan	10
3. Kineska politika prema Tajvanu i mijenjanje statusa quo	11
4. Američka politika prema Tajvanu i očuvanje statusa quo	17
5. Jačanje tajvanskog identiteta i status quo	26
6. Zaključak.....	30
7. Literatura	35

1. Uvod

Natjecanje između Sjedinjenih Američkih Država i Narodne Republike Kine (NRK) dominirat će međunarodnim odnosima u nadolazećim desetljećima, a Tajvan igra ključnu ulogu u tom odnosu, kao što je to bilo tijekom početnih godina Hladnog rata. Povratak strateškog natjecanja između SAD-a i NRK postavlja Tajvan ponovno u središte zbivanja. Osnovni izazovi u vezi suvereniteta, sigurnosti i identiteta ostaju na Tajvanu, no kontekst se značajno promijenio s brzim rastom kineske vojne moći, stranim miješanjem i složenim opskrbnim lancima. Suočavajući se s tim izazovima, SAD je snažno podržavao Tajvan, što je posebno vidljivo kroz aktivnosti i odluke Kongresa. Unatoč ranijim političkim podjelama i novoj eri strateškog natjecanja s NRK, koja donosi nove podjele i rizike, podrška SAD-a Tajvanu je snažna. Tajvan je demokratski i odgovoran globalni akter koji se suočava s intenzivnim kineskim pritiscima. Iako politička polarizacija unutar SAD-a u vezi s Tajvanom opada, izazovi ostaju na snazi, a nova politika SAD-a mora se prilagoditi ovom širem kontekstu (Csis.org, 2023).

Od sredine 2010-ih, status quo u Tajvanskom tjesnacu doživio je značajne promjene utemeljene na tri ključna faktora. Prvo, NRK je usvojila izrazito agresivnu politiku prema Tajvanu, što uključuje brzu modernizaciju oružanih snaga i nacionalistički stav temeljen na načelu "Jedne Kine." Ova promjena obuhvaća i provokativne vojne akcije poput raspoređivanja ratnih zrakoplova u blizini Tajvana. Drugo, rastuće samoodređenje Tajvana pruža potencijal za budući zahtjev za službenom neovisnošću, iako su takvi koraci još uvijek daleko. Sve više tajvanskih građana ističe svoj tajvanski identitet, što izaziva NRK i suprotstavlja se njezinoj dominaciji. Treće, američka politika prema Tajvanu također evoluirala uslijed agresivnog stava NRK i jačanja tajvanskog identiteta. Postoji rasprava unutar SAD-a o jačoj podršci Tajvanu i mogućim mehanizmima odvratanja. Dok se mnogi zalažu za očuvanje statusa quo kroz "stratešku neodređenost," drugi traže čvršći savez s Tajvanom, pa čak i službeno diplomatsko priznanje. Ovi faktori oblikuju promjene u Tajvanskom tjesnacu i čine ga ključnim područjem pažnje u međunarodnim odnosima (Lin, 2021:4-12).

Kroz velike promjene intervenirajućih varijabli posebice od sredine 2010-ih pitanje je kako uopće očuvati mir u Tajvanskom tjesnacu. Naravno, rat nije nikome u interesu zbog katastrofalnih posljedica. Naime, američka politika odvratanja i uvjeravanja je uspjela održavati mir desetljećima, odvratajući Kinu od neprovociranih napada na Tajvan te uvjeravajući tajvanske vlasti da SAD neće podržati njegovu neovisnost. Dinamične promjene zahtijevaju od SAD-a dodatno usavršavanje svoje zastarjele politike angažmana s NRK u

snažniju politiku odvrtaćanja. Teorijski okvir koji će se koristiti u radu je teorija strateškog trokuta Lowella Dittmera koji ponajbolje analizira međusobnu logiku odnosa između SAD-a, NRK i Tajvana. Rad započinje uvodnim poglavljem, nakon čega slijedi teorijsko- metodološki okvir koji pojašnjava samu teoriju strateškog trokuta, pitanje državnosti Tajvana te specifičan triangularni odnos NRK, SAD-a i Tajvana, kako bi se zapravo shvatila priroda odnosa između ranije spomenutih aktera. Slijedi analiza kineske politike prema Tajvanu kroz povijest, s fokusom na pitanje zbog čega dolazi do mijenjanja statusa quo i koji su kineski vanjskopolitički ciljevi te ambicije. Nakon navedene analize kineske politike, u radu se obrađuje politika Amerike prema Tajvanu kroz koncept održavanja statusa quo te odgovora na pitanje zašto je Tajvan toliko važan za američke strateške interese. U predzadnjem poglavlju propituju se uzroci i motivi jačanja tajvanskog identiteta, kao i učinci koje ono ima na status quo. U zaključnom dijelu rada predstavlja se sinteza provedenog istraživanja koja se referira na prijedlog radne skupine Centra za Strateške i Međunarodne Studije (CSIS) i ankete postavljene stručnjacima koji su eksperti po pitanju Tajvanskog tjesnaca.

2. Teorijsko- metodološki okvir

U radu se polazi od istraživačkog pitanja kako očuvati mir u Tajvanskom tjesnacu? Naime, ukoliko dođe do rata između dviju supersila, NRK i SAD-a, uzrok će biti Tajvan, a posljedice katastrofalne. Stoga je održavanje mira i sigurnosti u Tajvanskom tjesnacu od velike važnosti za sve aktere u međunarodnoj zajednici. Istraživanje se bazira na tezi kako je američka politika odvracanja i uvjeravanja uspješna održati status quo odvracajući NRK od neprovociranih napada na Tajvan, istovremeno je uvjeravajući da SAD neće podržati neovisnost Tajvana. Kako bismo dokazali ili opovrgnuli polazni tezu potrebno je analizirati sljedeće intervenirajuće varijable: kinesku rastuću agresivnu poziciju u Tajvanskom tjesnacu od sredine 2010-ih zasnovanu na načelu „jedna Kina“, praćenu ojačanim ekonomskim i vojnim sposobnostima; rastući osjećaj nacionalnog identiteta Tajvana koji bi mogao voditi pokretu za službenu nezavisnost i promjena pozicije SAD- a oko statusa quo, kao odgovor na prethodne dvije varijable.

Polazni teorijski okvir koji će se koristiti u radu je teorija strateškog trokuta Lowella Dittmera koja na najbolji način objašnjava trilateralni odnos na međunarodnoj sceni između SAD-a, Tajvana i NRK. Sam teorijski okvir nije ograničen na geografsko područje, nego na sam odnos prakticiranja vanjske politike. Kako je odnos izrazito kompliciran i neobičan, ne može se lako objasniti putem uobičajenih međunarodnih teorija i modela. Sama teorija strateškog trokuta kako priznaje Dittmer, ne uključuje vrstu formalne igre, već je istraživački pothvat koji je osmišljen kako bi potaknuo sistematičnije strateško razmišljanje i pomogao u generiranju hipoteza (Dittmer u Clark, 2011:10-29). Postoje kriteriji koji se moraju poštovati kako bi se trilateralna logika u međunarodnim situacijama mogla primijeniti. Svaka strana posjeduje motive koji se usko vežu za samu dobit pojedine države od stvorenih odnosa s ostalim stranama. Naravno, stvar postaje još složenija kada se sve sagleda iz perspektive pojedine države, njenih osnovnih motiva i želje zbog kojih i dolazi do velikih razmimoilaženja i neslaganja. Ovaj teorijsko- metodološki okvir će najbolje pokazati odnose asimetrične ravnoteže kroz analize vojne i ekonomske moći kroz povijest, kao i osobne želje i motive. Uz to koristit ću se deduktivnom metodom za prikupljanje podataka, što je sustavna primjena deduktivnog načina zaključivanja u kojemu se iz općih zaključaka izvode pojedinačni i posebni zaključci, na osnovu korištene literature. Deduktivna metoda je također korisna za predviđanje budućih događaja što ću i koristiti kako bih donio zaključke zbog čega je došlo do samih promjena statusa quo po pitanju mira u Tajvanskom tjesnacu, te kako zapravo očuvati mir i sigurnost. Kroz samu deduktivnu metodu ću se posebice referirati na istraživanje provedeno od strane stručnjaka,

članova radne skupine CSIS-a, koji su obavljali važne dužnosti prethodnim administracijama Demokrata i Republikanaca u kreiranju politika prema Tajvanu, kao i stručnjaka za nacionalnu sigurnost, poslovanje, tehnologiju, pravo, društvo, američki Kongres, ljudska prava i politiku i društvo Tajvana. Radna skupina se sastajala na mjesečnoj bazi od siječnja do kolovoza 2020. godine kako bi razmotrila strateške interese SAD-a, diplomaciju, obranu, trgovinu i druge teme te kako bi primila povratne informacije od vlada Sjedinjenih Američkih Država i Tajvana (Csis.org, 2023:3-4).

2.1. Teorija strateškog trokuta

Koncept strateškog trokuta se može primijeniti samo ako akteri koji sudjeluju ispunjavaju određene kriterije koji definiraju trilateralne odnose, a to su odnosi između tri racionalna, samostalna aktera u kojima bilateralni odnosi između bilo koje dvije strane ovise o njihovom odnosu s trećim akterom, te svaki od aktera traži suradnju s jednom ili obje strane kako bi što više pospješio vlastite interese i spriječio neprijateljske dogovore. Ovaj čudan trilateralan odnos u kojem je manja sila (tj. Tajvan) uhvaćena između dvaju velikih sila (tj. SAD-a i NRK) objašnjava se teorijom "strateškog trokuta" političkog znanstvenika Lowella Dittmera. Ova teorija analizira unutarnju logiku odnosa između tri strane, a "strateški trokut" je vrsta visoko složene, ali ne formalizirane, transakcijske igre između tri međunarodne strane. Strane možda čak neće biti svjesne da igraju igru i mogu odlučiti poštivati ili ignorirati njezina pravila po vlastitoj volji. Ipak, dokle god ostanu "u situaciji opisanoj igrom", njihove opcije politike bit će "ograničene njezinim ograničenjima i prilikama u određenoj mjeri". Drugim riječima, dokle god strane ostanu u igri, izbori koji su im dostupni bit će više ili manje ograničeni uvjetima i pravilima igre. Odnos između SAD-a, NRK i Tajvana odgovara postavljenom kriteriju (Dittmer, 1991:485-515). Prema Dittmeru, Taipeiju je potrebna pomoć SAD-a kako ne bi spao pod utjecaj Pekinga. Peking treba barem pasivno pristajanje SAD-a u smislu prevencije proglašenja neovisnosti Tajvana, a Washington je oduvijek htio dobre odnose s oba igrača, bez obzira na inzistiranje jedne ili obje strane na prekid odnosa s onom trećom. Rad se bazira na tezi kako je američka politika odvrćanja i uvjeravanja uspješno održavala status quo mira kroz povijest, odvrćajući NRK od neprovociranih napada na Tajvan, istovremeno je uvjeravajući da SAD neće podržati neovisnost Tajvana. Iako se ravnoteža među sposobnostima pojedinih aktera znatno promijenila od početka trilateralnih odnosa, ona zapravo nikad nije ni bila izraženija. Usprkos nedavnom rastu NRK, SAD je najjača sila u ovom trokutu, s jedne strane zbog znatno većih vojnih sposobnosti, a s druge zbog ekonomske nadmoći i ogromne uloge u jednom od najvećih svjetskih tržišta. Lowellov zaključak je da se logika strateškog trokuta promijenila od Hladnog rata. Tada se on temeljio na interesima ravnoteže i moći. Primjerice ako su kinesko-američki odnosi bili loši, tajvansko kineski su bili dobri, a ako su kinesko-američki odnosi bili dobri, tajvansko-američki su se pogoršavali. Naravno kroz povijest se taj odnos mijenjao, ovisno o predsjedničkoj administraciji, vanjskim te unutarnjim čimbenicima koji su utjecali na mijenjanje vanjske politike SAD-a. No, SAD-e su cijelo vrijeme ostale u središtu, održavajući bolje odnose s obje strane nego samo s pojedinim akterom i koristeći neizvjesnost oko svojih preferencija kako bi odvratile bilo kakvo odstupanje od statusa quo. Iz perspektive

američke vanjske politike na Pacifiku, ovo se pokazalo korisnim načinom balansiranja odnosa s dvije žustre strane, prema kojima SAD-e imaju interese i vrijednosti na kocki, pomažući ponekad i u smirivanju odnosa između Kine i Tajvana kada dođe do velike napetosti. Ipak, mora se zaključiti da je odnos između dvije strane u Tajvanskom tjesnacu sve samo ne stabilan. Dobro poznata američka politika „strateške dvosmislenosti“ je kroz povijest uspješno prikrivala namjere prema obje strane, što je doprinosilo ravnoteži i samom statusu quo u tjesnacu. No, možda je baš ona potaknula NRK da testira namjere SAD-a prijeteći Tajvanu, samo da bi otkrila granice tolerancije. Zbog toga je za vrijeme administracije Georgea Walkera Busha došlo da promjene vanjske politike na „stratešku jasnoću s taktičkom dvosmislenošću“ jasno stavljajući do znanja da se SAD protive invaziji s jedne strane, a neovisnosti Tajvana s druge, ostavljajući „u zraku“ kako će SAD odgovoriti na obje neželjene okolnosti. To su primjeri vođenja vanjske politike SAD-a koji će se dublje analizirati u sljedećim poglavljima (Dittmer u Clark, 2011:10-30).

2.2. Pitanje državnosti Tajvana

Pitanje Tajvana predstavlja značajnu opasnost u međunarodnim odnosima, sa svojim potencijalom za eskalaciju i ozbiljne posljedice. Tajvanski tjesnac, udaljen 90 milja od kopnene NRK, postao je ključno područje sukoba između NRK i Tajvana, te nosi rizik nuklearnog sukoba. NRK smatra Tajvan neodvojivim dijelom Kine, a očuvanje Tajvana kao svojevrsne "provincije" od vitalnog je značaja za legitimitet kineskog komunističkog režima. Kineski lideri vjeruju da bi, dopuste li Tajvanu neovisnost, to dovelo do nezadovoljstva i potencijalnog svrgnuća njihove vlasti od strane nacionalističkih skupina. U takvom kontekstu, NRK je sklonija koristiti vojna sredstva kako bi spriječila taj scenarij, čak i uz svijest o vlastitom gubitku. Sjedinjene Države suočavaju se s izazovom kako odvratiti NRK od upotrebe sile protiv Tajvana, budući da nisu obvezne štiti Tajvan prema Taiwan Relations Act-u iz 1979., prema kojemu SAD može pružiti sredstva Tajvanu za obranu, ali ih ne veže za direktnu intervenciju spašavanja. U slučaju vojnog konflikta, SAD bi vjerojatno intervenirale što bi moglo izazvati potencijalno destruktivni regionalni sukob. Istovremeno, SAD se suočavaju s izazovom kako odvratiti Tajvan od provokativnih akcija koje bi potaknule napad, destabilizirale Aziju i uvukle Sjedinjene Države u regionalni konflikt. NRK ima niz razloga koji bi mogli potaknuti vojni sukob oko Tajvana. Izjava o neovisnosti Tajvana bio bi jedan takav okidač, a vjerojatno bi dovelo do oružanog sukoba, ekonomske blokade ili sličnih akcija usmjerenih protiv Tajvana. Eskalacija bi bila neizbježna, posebno ako bi Tajvan pokušavao nabaviti nuklearno oružje ili pružio baze za vojsku SAD-a. Tajvan posjeduje znatnu vojnu moć, što bi otežalo NRK-u uspješan napad. Ipak, ključna je potreba odvratiti Kineze od vojnog rješenja te spriječiti Tajvan od provokacija koje bi ugrozile sve strane, uključujući i sam Tajvan. Demokracija i prava samoodređenja su važne vrijednosti, no u svijetu međunarodnih odnosa često se moraju usuglasiti s pragmatičnim stajalištima i strateškim interesima velikih sila. Tibet je primjer gdje su prava na samoodređenje suzbijena radi interesa NRK. Tajvanski narod žudi za autonomijom i suverennošću, no pitanje ostaje koliko je vrijedno dovođenje u opasnost mira i sigurnosti u regiji u kojoj je Tajvan s NRK, čije stanovništvo prelazi 1,3 milijarde i gdje postoji duboka ekonomska integracija s istom. U konačnici, pitanje Tajvana ostaje opasno i osjetljivo u međunarodnoj politici, a rješenje će zahtijevati mudru diplomaciju, kompromise i suradnju kako bi se očuvala stabilnost i mir u regiji, uz poštivanje prava Tajvanskog naroda na samoodređenje (Pbs.org, 2023.).

2.3. Triangularni odnos Kina, SAD i Tajvan

Na temelju teorije strateškog trokuta Lowella Dittmera, trilateralni odnos sastoji se od dvije pretpostavke i tri obrasca. Dvije pretpostavke su da (1) svaka strana prepoznaje strateški položaj sve tri strane i da će na (2) odnos između bilo koje dvije strane utjecati i odnos svake strane prema trećoj (Dittmer, 1991:485-515). "Unutar trokuta postoje tri različita obrasca: *menage à trois*, koji se sastoji od međusobno pozitivnih odnosa između svih triju; stabilan brak, koji se sastoji od bilateralnog odnosa isključujući treću stranu; i romantični trokut, koji se sastoji od jednog središnjeg igrača koji se natječe s dva udvarača" (Dittmer, 1991:485).

Tri odnosa: Kina i SAD, Kina i Tajvan, te SAD i Tajvan

Prvi i treći obrazac, *menage à trois* i romantični trokut, vjerojatno se neće dogoditi u bliskoj budućnosti. Prvi obrazac, *menage à trois*, sastoji se od međusobnih pozitivnih mirnih odnosa između tri strane. To je najmirniji i poželjniji obrazac od svih. Međutim, malo je vjerojatno zbog rapidnog pogoršanja odnosa od kraja 2010-ih između Kine (Strane C) i SAD-a (Strane A), a da ne spominjemo napet odnos između Kine (Strane C) i Tajvana (Strane B) u istom razdoblju. Treći obrazac, romantični trokut, sastoji se od jednog središnjeg igrača (pretpostavka SAD-a kao Strane A, ili Tajvana kao Strane B) koji se natječe s dva udvarača (pretpostavka Kina i Tajvan kao Strane C i B, ili Kina i SAD kao Strane C i A) također je malo vjerojatan iz istog razloga (Lin, 2021:87; Wu, 2017).

S druge strane, drugi obrazac, stabilan brak, koji se sastoji od bilateralnog pozitivnog odnosa između SAD-a (Strane A) i Tajvana (Strane B) isključujući treću (Kinu, Stranu C) i dalje postoji unutar okvira "Politike Jedne Kine" SAD-a. Međutim, ovaj drugi obrazac općenito je nestabilan zbog napetosti između Kine (Strane C) i SAD-a (Strane A), te između Kine (Strane C) i Tajvana (Strane B). Osim toga, pogoršanje odnosa između strana brzo može dovesti do eskalacije (Ibid).

U prvom obrascu, *menage à trois*, koji se sastoji od međusobnih pozitivnih odnosa između svih triju strana, optimalan je uvjet za dugotrajni mir. Iako mu je izgled za realizaciju slab u bliskoj budućnosti, cilj SAD-a (Strane A) i Tajvana (Strane B) trebao bi biti transformiranje negativnog odnosa između SAD-a i Kine, kao i između Tajvana i Kine, na duže staze. To će biti izazovno jer je Kina (Strana C) pod sadašnjim kineskim vodstvom koje je preuzelo vlast 2012. postala sve agresivnija prema SAD-u (Strani A) i Tajvanu (Strani B). Međutim, prvi obrazac ostaje najpoželjniji i najmirniji obrazac (Lin, 2021:88; Wu, 2017).

Budući da "nema izgleda za značajno poboljšanje odnosa između SAD-a i Kine" u bliskoj budućnosti, napetosti između Kine (Strane C) i SAD-a (Strane A) će vjerojatno ostati. "Kineska militarizacija Južnog kineskog mora i vježbe oko Tajvana će se nastaviti, narušavajući krhkost trenutnog statusa quo i povećavajući vjerojatnost diplomatskih promašaja... SAD vjerojatno ne bi imao izbora osim da se angažira snažnije, kao što je to slučaj u Južnom kineskom moru" (Lin, 2021:88). Također, napetosti između Kine (Strane C) i Tajvana (Strane B) također će vjerojatno ostati, a izgledi za poboljšanje su slabi u bliskoj budućnosti. S obzirom na postojeće napetosti, drugi obrazac, stabilan brak, koji se sastoji od pozitivnog odnosa između SAD-a (Strane A) i Tajvana (Strane B), isključujući Kinu (Stranu C), vjerojatno će ostati stabilan u predvidljivoj budućnosti. S druge strane, prvi obrazac, menage à trois koji se sastoji od međusobnih pozitivnih mirnih odnosa između svih triju strana, i stoga najpoželjniji obrazac od svih, vjerojatno će ostati neostvariv (Ibid).

3. Kineska politika prema Tajvanu i mijenjanje statusa quo

NRK se ne može čvrsto okarakterizirati kao komunistička zemlja, a njezina politička i ideološka situacija se mijenjala tijekom godina. U prošlosti je NRK bila poznata po svojoj komunističkoj ideologiji, ali su se stvari dramatično promijenile tijekom posljednjih nekoliko desetljeća. Nekadašnji komunistički ideali, poput ideje o svjetskoj revoluciji i zamjeni kapitalizma, danas su manje zastupljeni. Ideološki karakter komunizma u NRK gotovo je nestao, a država se više ne usmjerava na širenje komunizma izvan svojih granica. NRK danas ima Komunističku stranku koja broji više od 60 milijuna članova i ostaje na vlasti. Međutim, stranka je suočena s izazovima u održavanju svoje koherentnosti i nema više čvrst religiozni ideološki karakter. Transformacija NRK u posljednjih nekoliko desetljeća dogodila se kroz nekoliko ključnih čimbenika:

Oslobađanje poduzetničkog duha: NRK je omogućila kineskim građanima da se ponašaju ekonomski racionalno i otvorila svoje gospodarstvo za poduzetničku inicijativu.

Pristup stranom znanju: NRK je dopustila ulazak stranog znanja i tehnologije na način na koji Sovjetski Savez nije. Kineski studenti i znanstvenici širom svijeta pridonose intelektualnom razvoju zemlje.

Privlačenje stranih investicija: NRK je privukla strane investicije, stvarajući povoljno okruženje za tvrtke iz SAD-a, Japana i zapadne Europe.

Dijaspora: Kineska dijaspora širom svijeta, koja uključuje uspješne poduzetnike i investitore, ulaže u NRK (Pbs.org, 2023.).

Iako su se političke slobode i pluralizam u NRK razvijali sporije od ekonomske liberalizacije, građani su danas slobodniji u izražavanju kritičkih stajališta prema vlastima. Unatoč tomu, NRK se i dalje susreće s izazovima poput financijske krize, ruralne migracije i nejednakosti. S obzirom na dosadašnju povijest koja je potvrdila da ekonomsko razvijanje i stvaranje srednje klase dovodi do razvijenije političke liberalizacije i društva koje želi sudjelovati u vladi i politici, takva promjena u NRK nije neizbježna. Međutim, politički sustav u NRK trenutno ostaje autoritaran, s velikim utjecajem Komunističke stranke. Izazovi i neizvjesnosti postoje, ali budući razvoj NRK će vjerojatno obuhvatiti i političke promjene. Unatoč problemima s kojima se NRK suočava, uključujući financijsku nestabilnost i druge izazove, ona se brzo razvila i poboljšala život svog stanovništva. NRK je postala sve otvorenija za svijet, a njezino gospodarstvo doživjelo je značajan napredak. Izazovi postoje, ali NRK i dalje ide prema ekonomskom uspjehu i većim slobodama za svoje građane (Pbs.org, 2023.).

Uvjetovano naglom transformacijom NRK dolazi do promjene statusa quo u Tajvanskom tjesnacu. Kinesko vodstvo nikada nije prihvatilo koncept statusa quo kad je riječ o Tajvanu, dokaz tome je da preferiraju termin "očuvanje mira" u Tajvanskom tjesnacu. Razlog tome je što status quo predstavlja nepotpunu sliku jer ne uključuje Tajvan, što je po njihovom mišljenju nepotpuna NRK. Kinesko vodstvo dugo vremena smatra Tajvan neodvojivim dijelom Kine, zato je ujedinjenje sveta misija za kineske vođe od osnivanja NRK 1949. godine. Zbog nesposobnosti ujedinjenja s Tajvanom dolazi do narušavanja njihovog legitimiteta i vlasti nad NRK. Kinesko vodstvo dugo je poučavalo građane, kroz generacije, da je Tajvan kineska pokrajina i da će se jednog dana ujediniti. Zbog svega ranije navedenog dolazi do velikih ulaganja u vojne sposobnosti NRK, naročito u posljednjem desetljeću, kako bi silom preuzela Tajvan, mijenjajući ravnotežu moći u Tajvanskom tjesnacu. Unatoč agresivnom stavu, napuštanje statusa quo kroz vojni napad ostaje rizično s teškim posljedicama i troškovima (Lin, 2021:18-30).

NRK je promijenila status quo u Tajvanskom tjesnacu zbog niza čimbenika. Prvenstveno, ključni faktor je nova agresivna pozicija Kine u tom području, temeljena na visoko autoritarnoj i nacionalističkoj ideologiji kineskog vodstva, posebice na načelu principa "Jedne Kine". Kinesko vodstvo, osobito pod Xi Jinpingom od 2012. godine, promovira ovu ideologiju kao alternativu liberalnoj demokraciji i slobodnom tržišnom gospodarstvu SAD-a. Kako bi se shvatili dublji motivi za zaludenost Tajvanom, mora se nešto reći o povijesti NRK. Ova

autoritarna i nacionalistička ideologija ima korijene u kineskoj povijesti, posebno u tradicionalnom carskom poretku iz dinastija Qin i Han, kada se NRK smatrala centraliziranim i moćnim entitetom s mandatom neba za vlast nad cijelim svijetom. Nakon osnivanja Narodne Republike Kine 1949. godine, unatoč deklariranoj promjeni u sistemu, kinesko vodstvo je zadržalo autoritarizam kao ključnu komponentu vlasti. Kineska komunistička partija (KKP) je usvojila lenjinistički dogmatizam kako bi očuvala svoju vlast i monopolistički položaj u zemlji. Vodstvo KKP-a smatra da je očuvanje apsolutne vlasti ključno za opstanak u surovom svijetu, pa koristi kontrolu nad strankom, propagandom i vojskom kako bi to postiglo. NRK se također oslanja na nacionalizam kako bi legitimirala svoju vlast. Kineski nacionalizam, koji promovira KKP, pokušava uvjeriti kineski narod da je NRK oslobođena stoljetnih poniženja stranih sila. Kroz obrazovni sustav, posebno kampanju za patriotsko obrazovanje, mladi Kinezi indoktriniraju se kako bi osjećali ponos i lojalnost prema NRK. NRK ima ambicije koje proizlaze iz svoje autoritarne i nacionalističke ideologije. Kinesko vodstvo teži stvaranju novog međunarodnog poretka koji odražava njihove interese, a istovremeno se protivi liberalnoj demokraciji i slobodnom tržištu. Xi Jinping jasno izražava želju za preoblikovanjem globalnog poretka kako bi bolje odgovarao NRK. Kada je riječ o Tajvanskom tjesnacu, NRK želi ujediniti Tajvan s matičnom kopnenom NRK, jer ga smatra neodvojivim dijelom svog teritorija. To je duboko ukorijenjeno u kineskom nacionalizmu i ideologiji principa "Jedne Kine". Kinesko vodstvo želi eliminirati postojanje "Dvije Kine" na svjetskoj pozornici i prisiliti Tajvan na podređeni status NRK. S obzirom na ove ambicije, NRK je postala sve agresivnija u Tajvanskom tjesnacu, koristeći vojna i nevojna sredstva kako bi pritisnula Tajvan i izolirala ga međunarodno. Ova promjena u statusu quo duboko zabrinjava međunarodnu zajednicu i stvara napetosti u regiji (Lin, 2021:18-23).

NRK ima snažnu opsesiju Tajvanom zbog nekoliko razloga, uključujući povijest, kulturu i strateški značaj otoka. Službeni stav NRK je da je ujedinjenje s Tajvanom "povijesno neizbježno," što podrazumijeva i spremnost na vojni sukob s SAD-om radi postizanja tog cilja. Međutim, postoje različita mišljenja kineskih učenjaka, od kojih neki smatraju da su potencijalni troškovi takve akcije neprihvatljivo visoki. Iako se očekivani troškovi uključivanja Tajvana u politiku "Jedne Kine" kreću od visokih do neprihvatljivo visokih, javno vodstvo NRK čini se ne brine previše o tim troškovima. Postoji strah da neuspjeh u podčinjavanju Tajvana može dovesti do gubitka legitimiteta vodstva pred vlastitim nacionalističkim građanima. To može ih natjerati na iracionalno ponašanje, uključujući rizik od sukoba s SAD-om. Međutim, iz perspektive međunarodnih odnosa, takvo ponašanje se čini iracionalnim, jer se ne temelji na

tradicionalnim proračunima troškova i koristi. Postoji mogućnost da kinesko vodstvo vidi vojni sukob s SAD-om kao način za očuvanje časti i unutarnje političke pozicije, ali to ostaje izrazito riskantno s obzirom na nadmoćnu vojnu moć SAD-a. Jedno objašnjenje za ovaj prividno iracionalan stav NRK prema Tajvanu može biti taktičke prirode, gdje se koristi oštra retorika kako bi se odvratili Tajvan i SAD. Drugo objašnjenje je kulturno i konstruktivističko, tvrdeći da koncept "Jedne Kine" ima duboko kulturno i povijesno značenje za Kineze, oblikujući njihova vjerovanja o teritorijalnoj cjelovitosti i povijesnoj neizbježnosti (Lin, 2021:27-31).

Kineska politika prema Tajvanu u praksi se razlikuje od svog načelnog neracionalnog stava temeljenog na principu "Jedne Kine." Od početka 2000-ih, Kina koristi "dvostruku stazu" prema Tajvanu, kombinirajući "meki" pristup ekonomskim poticajima s "teškim" prijetnjama vojnom silom kako bi očuvala status quo i odvratila Tajvan od službene neovisnosti. Odnosi između NRK i Tajvana ostali su stabilni do 2016. godine, s oba režima koja su se protivila službenoj neovisnosti Tajvana. Međutim, nakon izbora Tsai Ing-wen, koja se nije obvezala na okvir "Jedne Kine", kinesko vodstvo prekinulo je komunikaciju s Tajvanom i pojačalo pritisak kako bi kaznilo Tsaijinu administraciju (Lin, 2021:32-38).

NRK dugo provodi napore kako bi izolirala i pokorila Tajvan, uključujući poticanje zemalja s diplomatskim odnosima s Tajvanom da prijeđu na diplomatske odnose s NRK. Peking također blokira sudjelovanje Tajvana u međunarodnim organizacijama i vrši pritisak na zemlje da s njim ne sklapaju sporazume o slobodnoj trgovini. Tajvan je danas sveden na samo 15 diplomatskih partnera te se suočava s izazovima zbog svoje isključenosti iz međunarodnih organizacija, što narušava njegovu sposobnost da doprinese globalnoj sigurnosti i prosperitetu. Pritisak Pekinga ograničava sudjelovanje Tajvana u organizacijama pod okriljem UN-a i regionalnim trgovinskim sporazumima, ugrožavajući njegovu međunarodnu konkurentnost i integraciju u Indo-pacifičku regiju. Pod vodstvom Xi Jinpinga, NRK je pojačala pritisak kako bi isključila Tajvan iz međunarodnih organizacija i sastanaka, koristeći različite taktike, uključujući pritisak na privatne tvrtke da uklone reference o Tajvanu sa svojih proizvoda. Kineski pritisak je također rezultirao zabranom ulaska tajvanskim građanima u sjedište UN-a u New Yorku i zahtjevima da međunarodne aviokompanije izmijene način na koji Tajvan prikazuju na svojim web stranicama. Tajvanska izolacija ima negativan utjecaj na američke interese jer oslabljuje povjerenje tajvanskog javnog mnijenja u sposobnost svoje vlade da štiti interese Tajvana i izlaže ga pritiscima iz Pekinga. Sve ovo stvara izazove za očuvanje tajvanske međunarodne prisutnosti i povećava ranjivost otoka na pritiske NRK (Csis.org, 2023.).

NRK trenutno predstavlja ozbiljnu prijetnju interesima SAD-a i budućnosti Tajvana. Kineski vojni proračun je znatno veći od tajvanskog, a velik dio tog proračuna usmjeren je na potencijalnu prijetnju Tajvanu. NRK posjeduje opremu sličnu onoj koju Sjedinjene Američke Države pružaju Tajvanu, što mijenja dinamiku vojne moći u regiji. Pod vodstvom predsjednika Xi Jinpinga, NRK postaje sve agresivnija u unapređivanju svojih interesa i ostvarivanju svojih ambicija. Njeni postupci, kao što su eskalacija napetosti u Južnokineskom moru, kršenje ljudskih prava u Xinjiangu, sukobi s Indijom na granici te pojačane vojne vježbe u Tajvanskom tjesnacu, ukazuju na ozbiljnu odlučnost da se ostvari kontrola nad Tajvanom. S obzirom na te trendove, namjera NRK da prisili "ujedinjenje" s Tajvanom, čak i silom, mora se shvatiti ozbiljno. Postoji mogućnost da bi Xi Jinping mogao koristiti nove resurse kako bi ostvario svoj "kineski san" i potaknuo ujedinjenje s Tajvanom već u skorijoj budućnosti, možda čak i do 2021. godine. S obzirom na agresivan pristup NRK, Tajvan bi mogao postati sljedeći Hong Kong, što zahtijeva pažljivo razmatranje i pripremu za moguće scenarije (Haass, Sacks 2020).

NRK, pod vodstvom predsjednika Xi Jinpinga, teži ponovnom ujedinjenju s Tajvanom, iako je u prošlosti govorila o "miroljubivom ujedinjenju". Njihova očekivanja postala su sve veća nakon ponovnog pridruživanja Hong Konga i Makaa kopненоj Kini. Tajvan, međutim, nije pokazao želju za brzim ujedinjenjem, posebice nakon izbora Tsai Ing-wen 2016. godine, koja je predsjednica Demokratske progresivne stranke (DPP) i zagovara neovisnost Tajvana. To je uzrokovalo rastući diskurs o "prisilnom ujedinjenju" s NRK. Peking poduzima različite diplomatske i ekonomske korake kako bi pritisnuo Tajvan i izolirao ga na međunarodnoj sceni. Vjeruje se da Xi Jinping smatra da svijet neće reagirati agresivno na moguću invaziju na Tajvan, s obzirom na svoju želju za ostavštinom dostojnom velikih kineskih careva iz prošlosti. Neki znakovi sugeriraju da NRK aktivno priprema svoju vojsku za potencijalnu invaziju Tajvana, dok se među kineskom elitom sve više podržava vojna akcija kao sredstvo za postizanje ujedinjenja. Xi Jinping je također izrazio divljenje prema Putinovoj aneksiji Krima, sugerirajući da svijet neće snažno reagirati na takve agresivne poteze. Ova situacija podiže rizik od potencijalnog sukoba, jer NRK i Tajvan imaju različite percepcije i ciljeve u vezi s njihovom budućnošću. Unutarnji kineski sentiment sve više podržava vojnu akciju kako bi se postiglo ujedinjenje. S obzirom na ove dinamike, situacija na Tajvanu i u regiji postaje izazovnija i rizičnija za mir i stabilnost (Gries, Wang, 2019).

S druge strane, kineska agresivnost prema Tajvanu uzrokovala je suprotstavljanje SAD-a i produbila povezanost između SAD-a i Tajvana. NRK je također nastavila politiku "Jedne Kine" unatoč sve izraženijem tajvanskom identitetu, što može dovesti do pojačanog pritiska na Tajvan.

Unatoč sve većoj vojnoj moći, NRK se još uvijek suočava s izazovom ostvarivanja vojnog uspjeha na Tajvanu zbog geografske udaljenosti i logističkih izazova. Uz to, NR Kina nije sigurna hoće li SAD intervenirati kako bi obranio Tajvan ako bi ona razmotrila poduzimanje najgore opcije, a to je vojna akcija. Zbog straha od neuspjeha i velikog pritiska, David Lampton je stava da je NRK spremna čekati i biti strpljiva u procesu ostvarivanja ujedinjenja s Tajvanom. Njihovi politički lideri obazrivo razmišljaju kako izbjeći najgori scenarij, koji bi bio neovisnost Tajvana, jer takav korak bi ih prisilio na samouništenje. Sve dok NRK ima povjerenja da Tajvan neće proglašavati neovisnost i da ekonomska integracija postepeno vuče Tajvan prema kopnu, spremni su biti izuzetno strpljivi, čak i desetljećima. Unatoč povećanju broja vojnih projektila usmjerenih prema Tajvanu, ti projektili uglavnom služe kao odvratanje od izjave neovisnosti Tajvana. No, vojni projektili i prisila sami po sebi neće osvojiti naklonost tajvanskog stanovništva i potaknuti ih na dobrovoljno ujedinjenje s NRK. Kina bi trebala razmotriti pozitivne razloge i poticaje kojima bi privukla Tajvan, umjesto da se oslanja na sredstva prisile. Korištenje vojnih sredstava za postizanje ujedinjenja ima ozbiljne posljedice. To bi izazvalo zabrinutost u Japanu, potaknulo njegovu militarizaciju i privuklo pažnju Sjedinjenih Država. Osim toga, susjedne zemlje NRK na obalama jugoistočne Azije također bi bile obeshrabrene. Takav pristup bi unazadio kineski program modernizacije i ujedinjenje s Tajvanom za desetljeća. Kineski lideri su svjesni ovih posljedica i čine sve da izbjegnu upotrebu sile kako bi ostvarili ciljeve u vezi s Tajvanom (Pbs.org, 2023).

4. Američka politika prema Tajvanu i očuvanje statusa quo

Koliko je god Tajvan važan Sjedinjenim Američkim Državama, neformalna priroda odnosa između Taipeija i Washingtona zahtijeva okvir utemeljen na američkom unutarnjem zakonodavstvu, službenim izjavama u medijima te političkim presedanima, umjesto formalnim sporazumima po sebi. Preporuke za politiku SAD-a moraju se temeljiti na razumijevanju razloga za ovaj okvir i njegovih parametara, ali i prilika koje pruža. Ključni elementi uključuju:

Zakon o odnosima s Tajvanom (TRA): TRA je donesen od strane Kongresa u siječnju 1979. godine dok su Sjedinjene Američke Države usmjeravale diplomatske odnose prema NRK. Zakon je ovlastio "nastavak komercijalnih, kulturnih i drugih odnosa između naroda Sjedinjenih Američkih Država i naroda na Tajvanu"; pružanje Tajvanu "oružja obrambenog karaktera"; te održavanje "kapaciteta Sjedinjenih Američkih Država da se odupre bilo kojoj uporabi sile ili drugim oblicima prisile koji bi ugrozili sigurnost, društveni ili ekonomski sustav ljudi na Tajvanu." Budući da je TRA jedini zakon unutar ukupnog okvira politike SAD-a prema Tajvanu, prema mišljenju radne skupine, on je temeljni stup te politike (Csis.org, 2023:5).

Tri službene izjave medijima, ili "Politika 'Jedne Kine'": Parametri politike prema Tajvanu također su postavljeni kontinuitetom od 1972. godine priznavanjem NRK. Namjera za normalizacijom odnosa izrečena je u Šangajskoj izjavi iz 1972. godine tijekom administracije Richarda Nixona. Normalizacija odnosa zatim je najavljena u drugoj službenoj izjavi tijekom administracije Jimmyja Cartera u siječnju 1979. godine, koji je utvrdio da "Vlada Sjedinjenih Američkih Država priznaje stav Narodne Republike Kine da postoji samo jedna Kina i Tajvan je dio Kine." Ovaj jezik signalizirao je odluku SAD-a da ne priznaje da je Tajvan dio suverenog teritorija NRK. Još jedna važna klauzula u službenoj izjavi o normalizaciji izjavila je da "Sjedinjene Američke Države priznaju vladu NRK kao jedinu legalnu vladu Kine". U tom kontekstu, narod SAD-a će održavati kulturne, komercijalne i druge neformalne odnose s narodom na Tajvanu." To znači da će Vlada NRK-a predstavljati "Kinu" u međuvladinim organizacijama poput Ujedinjenih naroda. Treća službena izjava, izdana tijekom administracije Ronalda Reagana 1982. godine, ponovno je potvrdila da će Sjedinjene Američke Države slijediti dogovor iz 1979. od tada izrečene izjave da je NRK "jedina legalna vladu Kine" i izjavio uvjetno obećanje Sjedinjenih Američkih Država da će postupno smanjivati kako količinu tako i kvalitetu prodaje oružja Tajvanu. Izjava iz 1982. godine o prodaji oružja od tada je tumačena od strane Pekinga kao bezuvjetno obećanje, ali Sjedinjene Američke Države uvijek su smatrale da je smanjenje prodaje oružja uvjetovano kasnijim odredbama službene izjave koje

ističu da će obje vlade "učiniti svaki napor za usvajanje mjera i stvaranje uvjeta koji pogoduju pozitivnom rješenju ovog pitanja." S obzirom na značajan porast vojne prijetnje NRKine Tajvanu u narednim godinama, Sjedinjene Američke Države nisu smatrale da postoje "uvjeti koji pogoduju" smanjenju prodaje oružja, posebno s obzirom na namjeru TRA-e (Csis.org, 2023:5-6).

The Six Assurances (Šest jamstava): Ovaj memorandum izdala je jednostrano Reaganova administracija 1982. godine kako bi pružila osiguranje Tajvanu i američkom Kongresu da pregovori Sjedinjenih Američkih Država s NRK o trećoj službenoj izjavi neće naštetiti interesima Tajvana. Točan tekst Šest jamstava bio je tajan sve do kolovoza 2020. godine, kada su ga američke vlasti deklasificirale i objavile. Odluka koja je donesena 17. kolovoza 2020. godine od strane tadašnjeg državnog tajnika Georgea Shultza ovlastila je tadašnjeg direktora AIT-a Jamesa Lilleya da dostavi tajvanskom predsjedniku Šest jamstava koji su kasnije objavljeni u sljedećem obliku:

Sjedinjene Američke Države:

- Nisu se složile odrediti datum za okončanje prodaje oružja Tajvanu;
- Nisu se složile konzultirati se s NRK-om o prodaji oružja Tajvanu;
- Neće imati posredničku ulogu između Taipeia i Pekinga;
- Nisu se složile revidirati Zakon o odnosima s Tajvanom;
- Nisu promijenile svoj stav u vezi suvereniteta nad Tajvanom; i
- Neće vršiti pritisak na Tajvan da pregovara s NRK (Csis.org, 2023:6-7).

Protivljenje jednostranim promjenama statusa quo: u travnju 2004. godine, pomoćnik državnog tajnika James Kelly dodao je važan stup u politiku SAD-a prema Tajvanu kada je u pripremljenim napomenama svjedočio pred Odborom za međunarodne odnose Zastupničkog doma Kongresa da Sjedinjene Američke Države "ne podržavaju neovisnost Tajvana niti jednostrane poteze koji bi promijenili status quo kakvim ga mi definiramo." Ta izjava bila je nužna zbog izjava iz Taipeia koje su se činile bližim impliciranju de iure neovisnosti Tajvana pod tim imenom, u usporedbi s dugogodišnjim tvrdnjama o nastavku postojanja Republike Kine (ROC). Deklarativna politika SAD-a već neko vrijeme izražavala je otvorenost za kretanje prema mirnom ujedinjenju ako odražava volju ljudi s obje strane tjesnaca, ali ovaj novi element trebao je odvratiti jednostrane poteze čak i ako odražavaju volju naroda na Tajvanu. Kelly je

naglasio da se protivljenje jednostranim promjenama odnosi u oba smjera i da je to poruka i za Peking (Csis.org, 2023:7).

Zakon o odnosima s Tajvanom (TRA), tri službena američko-kineska komunikata ili „Politika Jedne Kine“ te 6 jamstava predstavljaju okvir vanjske politike SAD u odnosima s Tajvanom. Do sada je politika „strateške neodređenosti“ uspješno održavala status quo „mira“ u Tajvanskom tjesnacu. Kroz povijest se može vidjeti da su SAD oprezno i pametno održavale odnose s Tajvanom, ali i sa Kinom. Kad god je netko pokušao na bilo koji način promijeniti balans statusa quo, SAD bi kroz vrlo jednostavne mehanizme „kaznile“ bilo kakav pokušaj te demonstrirale svoju snagu. Nakon 1979. godine, kada su SAD uspostavile formalne diplomatske odnose s NR Kinom, održavanje neslužbenih odnosa s Tajvanom bilo je bitno, što je proizašlo iz TRA. Prema spomenutom zakonu, SAD se obvezao pomoći Tajvanu u obrani i staviti mu obrambeno oružje na raspolaganje. Osnovni problem u ovom odnosu leži u nesuglasicama između NR Kine i Tajvana. Dakle, dok Sjedinjene Države nisu pravno obvezane da izravno brane Tajvan, imaju obvezu pružiti vojnu potporu i pomoć kako bi se Tajvan obranio. Moralna obveza Sjedinjenih Država prema Tajvanu temelji se na njihovom odnosu s Tajvanom kao demokracijom i dugogodišnjem prijateljstvu. Međutim, odluka o obrani Tajvana ovisi o specifičnim okolnostima i razmjeni informacija između izvršne grane i Kongresa. Tijekom godina, politika Sjedinjenih Država prema NR Kini prolazila je kroz promjene i konflikte između Kongresa i predsjednika. Ovi sukobi često proizlaze iz različitih percepcija i strahova o Pekingu. Kina kao tema nosi simboličko značenje za Amerikance jer se na nju često projiciraju različiti strahovi, nade i očekivanja, bilo da se radi o vojnim pitanjima, demokraciji ili ekonomiji (Pbs.org, 2023.).

NR Kina tvrdi da je Tajvan njezin suvereni teritorij, dok SAD ostaje neutralan u vezi s tim pitanjem, prepoznajući status Tajvana kao nedefiniran. Ova osjetljiva ravnoteža omogućila je SAD-u i NR Kini da održe relativni mir u odnosima, a istovremeno je dozvolila Tajvanu da se razvije u prosperitetnu demokraciju. Međutim, tijekom godina, SAD je osvježio svoj pristup zbog promjenjivih okolnosti, uključujući demokratizaciju Tajvana u 1980-ima, jačanje tajvanskog identiteta, rast vojnih sposobnosti NR Kine za eventualnu vojnu invaziju Tajvana i pritisak za promjenama u američkoj politici. SAD je jasno istaknuo da će zadržati svoju "Politiku Jedne Kine," ne podržavajući službenu neovisnost Tajvana ili članstvo Tajvana u međunarodnim organizacijama koja su rezervirana za suverene države, usvajajući pristup "Dvije Kine." Međutim, važno je napomenuti da SAD nije nametnuo kvantitativna ili kvalitativna ograničenja na prodaju oružja Tajvanu. U suštini, odnos između SAD-a i Tajvana

postao je ključno pitanje u sve intenzivnijem sukobu između SAD-a i NR Kine od kasnih 2010-ih. Pod Trumpovom administracijom, SAD je naglo pojačao svoje veze s Tajvanom, donoseći niz zakona koji su podržavali Tajvan. Osim toga, predsjednik Trump je odobrio nekoliko prodaja oružja Tajvanu, unatoč obvezama "Politike Jedne Kine." Iako postoje različite perspektive unutar SAD-a, od zahtjeva za još bližim odnosima s Tajvanom do zabrinutosti zbog rastuće kineske vojne moći i straha od promjena u politici, kao što je prelazak s "strateške neodređenosti" na "stratešku jasnoću." "Strateška neodređenost" je politika koja je vodila odnos SAD-a s Tajvanom od 1980-ih, no postoje glasovi unutar američke politike koji zagovaraju prelazak na "stratešku jasnoću." Zagovornici ove promjene tvrde da "strateška neodređenost" više ne služi svrsi i da bi jasno definirana obveza za obranu Tajvana bila korisnija. To bi, prema njihovom mišljenju, ojačalo odvratanje i smanjilo rizik od sukoba u Tajvanskom tjesnacu. Nasuprot tome, protivnici "strateške jasnoće" smatraju da je neodređenost održavala relativni mir u regiji tijekom proteklih 40 godina te da jasne crvene linije predstavljaju opasnost jer potiču provokacije. Neki čak smatraju da NR Kina i Tajvan nisu trenutno zabrinuti zbog potencijalnog vojnog sukoba. Krajem 2010-ih, SAD-u se činilo da prelazi s "strateške neodređenosti" na "stratešku jasnoću." Ova promjena politike bila je odgovor na sve izazovnije ponašanje NR Kine u Tajvanskom tjesnacu i snažnu potporu Tajvanu. Unatoč različitim stajalištima, odnosi između SAD-a i Tajvana postali su sve važniji u kontekstu sukoba između SAD-a i NR Kine. Unatoč ovim promjenama, ostaje otvoreno pitanje koliko će podrška SAD-a utjecati na dinamiku u Tajvanskom tjesnacu. Tajvanski narod želi da njihova zemlja bude međunarodno priznata i poštovana, a pitanje službene neovisnosti Tajvana ili članstva u međunarodnim organizacijama ostaje neriješeno. Bilo koji koraci prema većem priznanju Tajvana gotovo sigurno će izazvati daljnje napetosti između SAD-a i NR Kine, a možda čak i vojnu agresiju od strane Pekinga (Lin, 2021:79-84).

Gospodarska otpornost Tajvana ima značajan utjecaj na strateške interese Sjedinjenih Američkih Država, ali je dugo vremena upravo ona bila najmanje važan aspekt suradnje. Jačanjem gospodarskih veza između SAD-a i Tajvana, uključujući pregovore o bilateralnom trgovinskom sporazumu (BTA), ključno je za povećanje sigurnosti i prosperiteta Tajvana, povjerenja Tajvana u američku predanost te smanjenje nerazmjera između aspekata sigurnosti i diplomacije te ekonomskog područja. Tajvan je značajan ekonomski partner Sjedinjenih Američkih Država, s visokom razinom trgovine, izravnih stranih ulaganja i integracije u globalne lance opskrbe. Međutim, unatoč toj ekonomskoj važnosti, od 2001. godine nisu potpisani značajni bilateralni trgovinski ili investicijski sporazumi. To, zajedno s američkim

povlačenjem iz trgovinskih sporazuma poput Transpacifičkog partnerstva (TPP) i malim interesom za regionalne sporazume, rezultira izolacijom Tajvana u međunarodnom gospodarstvu i izlaganjem izvoza i zapošljavanja. Pokretanje pregovora o BTA-u između SAD-a i Tajvana ključno je za jačanje tajvanske ekonomije i smanjenje međunarodne marginalizacije. TIFA pregovori, koji su dosad najvažnija platforma za ekonomske razgovore, često su nailazili na prepreke zbog nesuglasica oko pitanja kao što su govedina i svinjetina. Predsjednica Tsai je prepoznala potrebu za rješavanjem tih pitanja kako bi otvorila put prema BTA-u. Važno je za spomenuti da i u kongresu Sjedinjenih Američkih Država ima sve više podrške za pokretanje pregovora o BTA-u s Tajvanom, dok s druge strane pojedini zastupnici pružaju otpor zbog pravnih izazova koje nosi takav sporazum. Na kraju, važno je reći da Tajvan ima ključnu ulogu u globalnim lancima opskrbe, posebno u sektoru poluvodiča. Kako NR Kina iskazuje sve veće interese za dominacijom u tom sektoru, a Tajvan je važan inovator u tom području tehnologija koje su od velike važnosti za SAD, Trumpova administracija je povukla poteze koji produbljuju suradnju i naglašavaju važnost očuvanja tajvanske uloge u ovom sektoru. S druge strane, reakcije NR Kine na to su povećana podrška vlastitoj industriji poluvodiča od strane vlade te hakerski napadi na tajvanske tvrtke za proizvodnju čipova, čime dodatno ističu potrebu za boljom suradnjom između SAD-a i Tajvana u pogledu tehnologije (Csis.org, 2023:8-14).

Iz perspektive obrane i sigurnosti, tijekom protekla četiri desetljeća, Sjedinjene Američke Države održavale su politiku "strateške neodređenosti" u odnosu na Tajvan kako bi održavale mir na Tajvanskom tjesnacu. Ova politika nije jasno definirala hoće li doći u obranu Tajvana u slučaju kineskog oružanog napada. Spomenuta nejasnoća služila je svrsi jer je odvrćala NR Kinu od pokušaja ujedinjenja s Tajvanom nasilnim sredstvima, dok je istodobno odvrćala Tajvan od proglašenja neovisnosti. Međutim, s obzirom na rastuće vojne sposobnosti NR Kine i sve agresivnije ponašanje Pekinga, politika neodređenosti više nije održiva. Peking sada pokazuje manje opreza i sve više se pita hoće li Sjedinjene Američke Države doći u obranu Tajvana (Haass, Sacks, 2020). Na osnovu toga, kroz povijest je dolazilo do suradnje između Tajvana i Sjedinjenih Američkih Država u području sigurnosti i obrane kroz različite dijaloške mehanizme, a ne samo kroz prodaju oružja. Ova suradnja uključuje promatranje vojnih vježbi na Tajvanu od strane umirovljenih časnika američke vojske, zajedničke vježbe u području kibernetičkog ratovanja, kao i obuku tajvanskih pilota u saveznoj državi Arizona. Vojna ravnoteža između Tajvana i NR Kine se posljednjih 25 godina mijenjala, s rastućim kineskim vojnim izdacima i modernizacijom Narodne oslobodilačke vojske. Kineski razvoj sposobnosti za odbijanje pristupa i ograničavanje područja postavlja izazove za američke planove za

intervenciju u slučaju konflikta. Moguće prijetnje Tajvanu uključuju kinesku invaziju ili blokadu te kibernetičke napade. NR Kina je također provodila vojne operacije i demonstracije sile blizu Tajvana, uključujući zračne i pomorske patrole. Tajvan troši znatno manji postotak svog BDP-a na vojsku u usporedbi s ciljem od 3 posto BDP-a. Planira povećati vojni proračun kako bi se bolje pripremio za obranu (Csis.org, 2023). Također, Tajvan se suočava s problemima u svojim oružanim snagama, uključujući manjak časnika i pad morala (Haass, Sacks, 2020).

Propadanje vojnih snaga na Tajvanu dodatno je povećalo njegovu vojnu ovisnost o Sjedinjenim Američkim Državama, no s politikom "Amerika na prvom mjestu" Donalda Trumpa mnogi u Kini sumnjaju u američku posvećenost Tajvanu. Peking se boji da će SAD sada okrenuti leđa Tajvanu u slučaju konflikta. Desetljećima je politika "dvostrukog odvracanja" pomagala održavati mir u Tajvanskom tjesnacu: SAD je upozoravao NR Kinu da ne napada Tajvan bez provokacije, ali je također obavijestio kineske vođe da neće podržati tajvansku neovisnost. No Trumpova administracija poremetila je taj balans. Trump je započeo kontakt s Tajvanom, a SAD je počeo razmatrati politiku "Jedne Kine". Ovo je izazvalo bijes Pekinga i privremeno poremetilo odnose između NR Kine i SAD-a. Kasnije se Trump ponovno obvezao politici "Jedne Kine", no tijekom svog mandata izazvao je napetosti u odnosima između SAD-a i NR Kine, uključujući i trgovinski rat. Nedavno usvojeni Zakon o putovanju na Tajvan od strane američkog Kongresa, koji potiče na posjete visokih dužnosnika SAD-a i Tajvana, izazvao je zabrinutost u NR Kini. Kineski nacionalisti vjeruju da SAD koristi Tajvan kao dio novog hladnog rata protiv NR Kine, što pojačava osjećaj hitnosti za ujedinjenje. Ova promjenjiva dinamika u odnosima između SAD-a, Tajvana i NR Kine predstavlja ozbiljan izazov za stabilnost u regiji (Gries, Wang, 2019).

Tajvanska obrambena strategija u budućnosti se fokusira na asimetrične sposobnosti za odvracanje invazije i pridaje važnost pametnim minama, protubrodskim raketama i mobilnim protuzračnim sustavima. Postoje pozivi za veću "stratešku jasnoću" u američkoj politici prema Tajvanu kako bi se poslalo ohrabrujuće upozorenje NR Kini i poboljšala odvracajuća sposobnost Sjedinjenih Američkih Država. S obzirom na promjene u vojnoj ravnoteži, američki lideri moraju pažljivo razmotriti takve promjene u politici kako bi osigurali sigurnost Tajvana, a istodobno održali mir i stabilnost u regiji (Csis.org, 2023).

Promjena politike Sjedinjenih Američkih Država prema Tajvanu je nužna kako bi se osigurala stabilnost u regiji. Politika "strateške jasnoće" bi eksplicitno istaknula da će SAD odgovoriti na korištenje sile od strane NR Kine protiv Tajvana. Ova promjena bi trebala biti u skladu s

politikom "Jedna Kina" kako bi se umanjio rizik za odnose između SAD-a i NR Kine te ojačali odvracanje i šanse za izbjegavanje sukoba u Tajvanskom tjesnacu. Neodređenost koja je služila svojoj svrsi u prošlosti više nije održiva u današnjem kontekstu rastuće napetosti između SAD-a, Kine i Tajvana (Haass, Sacks, 2020).

Savjet za obrambenu strategiju Tajvana je da SAD trebaju inicirati veću suradnju te nametnuti asimetrični koncept obrane u slučaju da dođe do najgoreg scenarija. Sjedinjene Američke Države trebaju pomoći Tajvanu kroz vojnu obuku i zajedničke vježbe s njihovim snagama. To bi ojačalo tajvanske vođe i omogućilo im da bolje odgovore na izazove. Pridruživanje Tajvana multinacionalnoj vojnoj vježbi RIMPAC (Rim of the Pacific) bio bi važan korak u jačanju tajvanske diplomacije i vojne obuke. Također bi osnažio tajvanske vođe koji žele modernizirati svoju obrambenu politiku. Ova promjena u pristupu mora biti pažljivo izvedena kako bi se izbjegao bijes NR Kine, ali je važna kako bi se osigurala stvarna obrana Tajvana, a ne samo simbolička nabava oružja (Greer, 2019).

TRA je stvorio mehanizme za duboke, neslužbene, odnose između SAD-a i Tajvana u odsustvu diplomatskih odnosa. Od tada se odnos postupno poboljšavao, s češćim kontaktima između vladinih dužnosnika i podrškom u oba glavna grada. SAD sudjeluje u odnosima s Tajvanom putem Američkog instituta na Tajvanu (AIT), organizacije koja, iako pravno privatna, djeluje pod nadzorom Državnog odjela. Tajvan ima svoju organizaciju, TECRO, koja radi u SAD-u. Tijekom prve 23 godine, američki vladini zaposlenici u AIT-u bili su tehnički izvan državne službe, ali s jamstvom povratka u službu nakon završetka rada u AIT-u. Godine 1992., dolazi do poboljšanja, omogućujući veći pristup američkim dužnosnicima iz Tajvana. Tijekom godina, oblikovan je niz mehanizama za dijalog kako bi se olakšala komunikacija između Washingtona i Taipeija, posebno u području strateških i sigurnosnih pitanja. U posljednjim desetljećima, odnos je postao sve više usmjeren na razmjenu informacija i suradnju u različitim sektorima, uključujući zdravstvo, sigurne lance opskrbe, obnovljive izvore energije, ljudska prava i regionalnu sigurnost. Proširenje ovih područja suradnje ima za cilj ojačati međunarodnu poziciju Tajvana i pomoći mu u suočavanju s pritiscima iz Pekinga. Ova proaktivna podrška nije dovela do značajnih negativnih reakcija iz NR Kine, iako je Peking nekada reagirao oštrom retorikom ili upozorenjima. Washington je također izgrađivao duboke neslužbene odnose s Tajvanom, unatoč nepostojećim diplomatskim odnosima. Američki dužnosnici su s Tajvanom održavali raznolike kontakte, uključujući političke, vojne, ekonomske i društvene kontakte, koristeći se neslužbenim smjernicama za očuvanje tih odnosa. Tajvanski lobistički naponi u Kongresu također su ostali jaki. Japan također ima slične neslužbene odnose s Tajvanom, a

postoji potencijal za dijeljenje najboljih praksi u proširenju takvih odnosa s drugim zemljama. Unatoč postignućima u produbljivanju odnosa, postoje prilike za daljnje širenje suradnje, posebno u ekonomiji, obrazovanju i zdravstvu. Povećanje ulaganja iz Tajvana, suradnja u obrazovanju i medicini mogli bi ojačati odnos između SAD-a i Tajvana u budućnosti. Važno je i dalje pridržavati se neslužbenih smjernica koje su doprinijele prosperitetu Tajvana i očuvanju odnosa, a paziti na ne izazivanje nepotrebnih tenzija s NR Kinom (Csis.org, 2023:21-24).

Od 1994., kada je tajvanska politika SAD-a pod Clintonovom administracijom promijenjena, Sjedinjene Američke Države podupiru članstvo Tajvana u međunarodnim organizacijama koje ne zahtijevaju državnost kao uvjet za članstvo i potiču aktivno sudjelovanje Tajvana u organizacijama gdje puno članstvo nije moguće. Tajvan je ranije sudjelovao u Svjetskoj zdravstvenoj skupštini (World Health Assembly-WHA) pod nazivom "kineski Taipei" tijekom osam godina, od 2009. do 2016., no daljnje sudjelovanje Tajvana je uvjetovano prihvaćanjem "načela Jedne Kine" od strane Tsai Ing-wen. Tajvan također sudjeluje u drugim međunarodnim organizacijama kao što su Azijsko-pacifička ekonomska organizacija (APEC), Svjetska trgovinska organizacija (WTO) i Azijska razvojna banka (ADB), zahvaljujući potpori Sjedinjenih Američkih Država i drugih partnera. Posljednjih godina, SAD su jačale svoje napore kako bi pomogle Tajvanu očuvati diplomatske partnere i poboljšati domaće upravljanje u tim zemljama. To uključuje suradnju s Tajvanom na projektima infrastrukture i gospodarskog razvoja u ciljanim zemljama. Koalicija zemalja, uključujući Japan, Kanadu, Australiju, i Europsku uniju, podržava veću ulogu Tajvana u međunarodnoj zajednici, iako to često čine tiho. Trumpova administracija je pojačala suradnju s partnerima koji podržavaju Tajvan kako bi pomogla Tajvanu u povećanju sudjelovanja u međunarodnim organizacijama kao što su WHO, ICAO i INTERPOL. Multilateralna akcija partnera zajedno sa SAD-om pruža potporu Tajvanu i podsjeća NR Kinu da nije jedina zemlja koja podržava Tajvan u međunarodnim organizacijama. Također su uspostavljeni novi mehanizmi za dijalog između SAD-a i Tajvana kako bi se poboljšala suradnja u pitanjima zajedničkog interesa i uključili slično usmjereni partneri kad je to moguće. Global Cooperation Training Framework (GCTF) je platforma putem koje Tajvan može doprinijeti globalnim pitanjima i podijeliti svoje stručnosti. Od osnutka, SAD i Tajvan su održali brojne radionice za stručnjake iz azijsko-pacifičkog područja. Platforma GCTF je postala globalna, uključujući partnerstva s Japanom, Australijom i drugim zemljama kako bi se proširila obuka i suradnja u širokom rasponu područja. Planira se daljnje širenje ovog programa. Sve u svemu, SAD jačaju suradnju s Tajvanom i partnerima kako bi podržali Tajvan u međunarodnim organizacijama i ojačali njegovu globalnu prisutnost (Csis.org, 2023:25-28).

Jedna stvar, međutim, nije se promijenila tijekom protekla četiri desetljeća – činjenica je da prisilno preuzimanje Tajvana od strane NR Kine suprotno interesima Sjedinjenih Američkih Država. Ukoliko Washington ne odgovori na takvo kinesko korištenje sile, regionalni saveznici SAD-a, kao što su Japan i Južna Koreja, zaključit će da se ne mogu pouzdati u Sjedinjene Američke Države i da se povlače iz regije. Ovi azijski saveznici tada bi ili prilagodili NR Kini, što bi dovelo do raspadanja saveza SAD-a i urušavanja ravnoteže moći, ili bi tražili nuklearno naoružanje kako bi postali strateški samodostatni. Bilo koji od tih scenarija značajno bi povećao šanse za rat u regiji koja je ključna za svjetsku ekonomiju i održavanje mira (Haass, Sacks, 2020).

5. Jačanje tajvanskog identiteta i status quo

Tajvan se više ne suočava s primarnim problemom odvratanja od proglašenja neovisnosti, jer razumije da Sjedinjene Američke Države neće podržati takav potez. Predsjednica Tsai Ing-wen i Demokratska progresivna stranka (DPP), koja zagovara "pro-neovisnost", mudro upravljaju odnosima s NR Kinom, izbjegavajući provocirajuće korake, uspostavivši politiku umjerenog stava prema Pekingu. Iako je spomenula povijesne činjenice i demokratske principe Tajvana u svojem inauguracijskom govoru, nije se jasno obvezala na okvir "Jedne Kine", što je dovelo do zaoštrenih odnosa između Tajvana i NR Kine. Tsai je pokušavala očuvati status quo u Tajvanskom tjesnacu i spriječiti daljnju destabilizaciju (Lin, 2021:43).

Većina Tajvanaca preferira očuvanje statusa quo umjesto rizika od rata, a brza neovisnost ima malu podršku. Tajvan se također transformirao u snažnu demokraciju s poštovanjem ljudskih prava i raznolikošću. Postao je lider u legalizaciji istospolnih brakova, ima slobodne medije i visok postotak ženskih zakonodavaca. Tajvan je vodeći u svijetu u odgovoru na COVID-19, pokazujući svoju sposobnost u globalnom zdravstvu i darežljivost u pružanju pomoći drugim zemljama. Uz to, Tajvan je ključni partner Sjedinjenih Američkih Država u globalnim pitanjima i čuvar teško izbornih demokratskih sloboda. Obrana Tajvana od NR Kine postala je od vitalnog interesa za SAD, što se ne temelji samo na geostrateškim razmatranjima, već i na zajedničkim vrijednostima slobode i demokracije. Tajvan zaslužuje potporu Washingtona u očuvanju svojih postignuća i demokratskih vrijednosti (Haass, Sacks, 2020).

Za Tajvance status quo predstavlja delikatno pitanje, oblikovano njihovim odnosom prema Narodnoj Republici Kini (NRK). Većina stanovnika Tajvana može se podijeliti u dvije glavne skupine u pogledu statusa quo. Prva skupina, usmjerenija na Tajvan, smatra ga de facto neovisnom državom, identificiraju se kao Kineski/Tajvanci ili sve više kao samo Tajvanci. Unutar ove skupine postoje različita stajališta - neki prihvaćaju nesiguran status quo, dok drugi zagovaraju službenu neovisnost, ali svi podržavaju odvajanje od NRK. Tajvanski identitet raste, posebno među mlađom generacijom, koja sve više podržava prvu skupinu. Druga skupina više je usmjerena prema Republici Kini (RK), službenom nazivu Tajvana, i vidi Tajvan kao dio te države. Iako neki podržavaju ujedinjenje s NRK u budućnosti, kolektivno se protive službenoj neovisnosti Tajvana i podržavaju trenutni status kao dijela NR Kine. Unutar okvira "zadržavanja statusa quo" postoji opća suglasnost, iako neki podražavatelji službene neovisnosti rastu. Za Tajvan, objektivni status quo nije idealan jer mu ne dopušta potpuno ponašanje kao neovisnoj državi. Tek nekoliko zemalja priznaje RK, dok većina pod pritiskom

NR Kine bira Peking umjesto Tajvan, što ostavlja Tajvan izoliranim. Tajvan ne može proglasiti službenu neovisnost bez gubitka podrške Sjedinjenih Američkih Država i suprotstavljanja NR Kini. Tajvan se stoljećima nosi s ovom dilemom, ali ostaje prosperitetna liberalna demokracija. Iako se većina Tajvanaca pomirila s objektivnim statusom quo kao najboljom opcijom u trenutačnim okolnostima, to ne znači da će lako odustati od vrijednosti poput mira, prosperiteta, demokracije i sposobnosti oblikovanja vlastite sudbine. Tajvan se suočava s kompleksnim izazovima dok pokušava balansirati svoj identitet i odnose s NR Kinom. Tajvanski identitet je osjećaj različitosti i pripadnosti tajvanskoj grupi koji se razvija na Tajvanu, a posebno je izražen od 2018. godine. Ovaj identitet odvaja tajvansko stanovništvo od kineskog i potiče osjećaj pripadnosti tajvanskoj kulturi i zajednici. Tajvanski identitet raste i među tajvanskim stanovnicima u NR Kini, koji se naseljavaju tamo ali odbijaju se identificirati kao "Kinezi" zbog osjećaja tajvanskog identiteta. Razlike između tajvanskog i kineskog identiteta proizlaze iz povijesnih faktora, kao što su japanska vlast nad Tajvanom od 1895. do 1945. godine i demokratizacija na Tajvanu 1980-ih i 1990-ih. Unatoč sličnostima u kulturi, povijesti i jeziku, tajvanski stanovnici su sve više svjesni svoje jedinstvenosti i posebnosti u odnosu na NR Kinu. Iako rastući tajvanski identitet ne znači nužno potporu službenoj neovisnosti Tajvana, promatra se povećanje podrške za službenu neovisnost u posljednjim godinama, posebno nakon događaja u Hong Kongu koji su kritizirali kineski model "Jedna zemlja, dva sustava". Tajvanski identitet može biti osnova za jačanje tajvanskog nacionalizma i zahtjeva za službenom neovisnošću. Rastući tajvanski identitet zabrinjava kinesko vodstvo, jer predstavlja prepreku naporima Kine za ponovno ujedinjenje s Tajvanom. Ako tajvanski identitet evoluiru u tajvanski nacionalistički pokret za službenu neovisnost, to će predstavljati izravan izazov za kineski cilj ponovnog pripajanja Tajvana. Stoga kinesko vodstvo vidi ovaj trend kao prijetnju i nastoji ga suzbiti. U konačnici, rastući tajvanski identitet mijenja status quo u Tajvanskom tjesnacu i predstavlja izazov za odnose između Tajvana i NR Kine (Lin, 2021:5-17).

Zanimljivo je da Gries i Wang (2019) smatraju da je Taipei zahvaćen nadrealnim uvjerenjem da NR Kina neće napasti. Tajvanska Demokratska progresivna stranka vjeruje da kineski lider Xi Jinping neće isprovocirati rat koji bi mogao uključiti Japan i SAD. Dio članova stranke također smatra NR Kinu premalo snažnom da bi poduzela vojnu akciju. Oporbena Kuomintang stranka također odbacuje mogućnost kineske agresije, tvrdeći da Peking zagovara miran uzlet. Ovo samozadovoljstvo dovelo je do zanemarivanja oružanih snaga Tajvana, čija vojska pati od ozbiljnog nedostatka časnika. Tajvan je 2018. godine ukinuo obvezni vojni rok i prihvatio osuđenike kao regrute, što je dalje narušilo moral vojske. Ovi nedostaci u pripremljenosti

Tajvana za mogući sukob upućuju na ozbiljnu sigurnosnu prijetnju, posebno s obzirom na sve izraženiju retoriku i aktivnosti iz Pekinga. Mnogi Tajvanci izražavaju zabrinutost u vezi s vojnom sposobnošću zemlje, dok istodobno vjeruju da NR Kina neće pokrenuti vojni napad. Ovo nadrealno razmišljanje predstavlja ozbiljan rizik za Tajvan jer se stvarnost međunarodnih odnosa može promijeniti vrlo brzo, a Tajvanu će trebati jača priprema kako bi se suočio s mogućom prijetnjom. Naravno, ovdje znatnu ulogu igra SAD koji mora potaknuti bolju i dublju sigurnosno- obrambenu suradnju s Tajvanom zbog sve agresivnijeg stava Kine (Gries, Wang 2019).

Linova (2021:52-53) pretpostavka je da će u budućnosti Tajvan vjerojatno morati uspostaviti odnose s NR Kinom, unatoč nikad prethodnom ujedinjenju s njom. Model "jedna zemlja, dva sustava" koji je primijenjen na Hong Kongu neće biti prihvatljiv za Tajvan, budući da su Tajvanci postali skeptični prema kineskom vodstvu, pogotovo nakon problema u Hong Kongu. Tajvan će morati naučiti iz iskustava Hong Konga i razmotriti kako oblikovati svoj pristup politici prema NR Kini. Tri važne lekcije iz iskustva Hong Konga koje Tajvan treba razmotriti u budućnosti su: (1) Autoritarni politički sustav i liberalna pravna tradicija su teško uskladivi, a Kina primjenjuje represivne mjere koje su suprotne demokratskim načelima Tajvana. (2) Model "jedna zemlja, dva sustava" nije pokazao učinkovitim u Hong Kongu i Tajvan ga neće prihvatiti. (3) Kinesko vodstvo nije pokazalo pouzdanost i sklono je represivnim mjerama. Tajvan će morati razviti svoj pristup i surađivati s Kinezima na temelju vlastitih interesa i vrijednosti (Ibid).

Lekcija 1: kršenje kinesko-britanske zajedničke deklaracije, Osnovnog zakona Hong Konga i koncepta vladavine prava od strane kineskog vodstva pokazuje nespojivost autoritarnog političkog sustava i liberalnih pravnih institucija u Hong Kongu. Deng Xiaoping je kompromisom omogućio povratak Hong Konga Kini, očuvanje kapitalističkog gospodarstva, ali nije dopustio utjecaj liberalnih tradicija Hong Konga na kineski politički sustav.

Lekcija 2: NR Kina nije uspjela primijeniti model "jedna zemlja, dva sustava" u Hong Kongu, što ga čini neučinkovitim i neizvedivim za primjenu u Tajvanu. Bez obzira na prvotne namjere, model se pokazao neučinkovitim i nespojivim s autonomijom i demokracijom u Hong Kongu.

Lekcija 3: kinesko vodstvo, kad se osjeća izazvano, postaje nepouzdan i represivno. Kineska vlada nije poštovala obećanja data Hong Kongu, a njezini postupci u Hong Kongu pokazuju nespремnost na pridržavanje vladavine prava i nepoštivanje autonomije. To je izazvalo kritiku i sukobe u Hong Kongu i izvan njega. Uz to, ova nespojivost između autoritarnog političkog

sustava NR Kine i liberalnih pravnih tradicija Hong Konga sugerira da Tajvan mudro odbija model "jedna zemlja, dva sustava". Tajvan treba ostati skeptičan prema kineskim prijedlozima i tražiti od NR Kine dokaze svoje sposobnosti za konstruktivnu suradnju prije nego se obveže na bilo kakav oblik ujedinjenja (Ibid).

S obzirom na sve ranije spomenuto, Tajvan se suočava s nizom dilema i izazova u svom odnosu s NR Kinom i SAD-om, te je stvarno u nezavidnoj situaciji. Prva dilema odnosi se na suradnju s nepouzdanim i represivnim kineskim vodstvom, koje ima značajan utjecaj na Tajvan ekonomski i društveno. Tajvan također mora balansirati između SAD-a i NR Kine u složenom geopolitičkom odnosu. Kratkoročni cilj Tajvana je očuvanje statusa quo u Tajvanskom tjesnacu i obrana od vojnih prijetnji iz Pekinga. Suradnja s SAD-om ostaje ključna, s obzirom na neravnotežu vojne moći između Tajvana i NR Kine. Tajvan bi trebao usvojiti politiku odvracanja i održavanja statusa quo. Dugoročni cilj uključuje rješavanje temeljnog sukoba s NR Kinom i traženje mirnog diplomatskog rješenja. Tajvan, uz podršku SAD-a, treba uvjeriti Peking da vojno rješenje nije održivo i da je mirnija alternativa poželjnija. Kontroliranje agresivnog kineskog nacionalizma važno je za dugoročni mir. Tajvan također treba jačati svoje gospodarstvo, ostati strpljiv u političkim prilagodbama i tražiti diplomatski put prema trajnom miru u Tajvanskom tjesnacu. Bez takvih koraka, budući sukobi između Tajvana i NR Kine mogli bi ugroziti dugoročni mir (Ibid:54-56).

6. Zaključak

SAD ne može samo tako odustati od Tajvana zbog nekoliko ključnih razloga. Tajvan ima stratešku važnost kao prvi otočni lanac Pacifika, čineći ga ključnim geopolitičkim partnerom SAD-a. Osim toga, Tajvan je demokratska zemlja koja podržava vrijednosti slobode i vladavine prava, što je važno za SAD. Odnosno, postoji zabrinutost da bi napuštanje Tajvana moglo narušiti obrambeni položaj SAD-a i njegovih saveznika, te potaknuti rivalstvo s NR Kinom. Unatoč tim prednostima, postoji i zabrinutost da bi jači odnosi između SAD-a i Tajvana mogli pojačati rivalstvo između SAD-a i NR Kine, što bi moglo uznemiriti saveznike SAD-a u regiji. Također postoji strah da bi Tajvan mogao iskoristiti podršku SAD-a kako bi se kretao prema službenoj neovisnosti, što bi moglo izazvati reakciju Pekinga. S obzirom na sve te faktore, dugotrajni de facto savez između SAD-a i Tajvana čini se trajnim, osobito ako se rivalstvo između SAD-a i NR Kine nastavi. Ova situacija ima četiri glavna faktora koji potiču jačanje odnosa između SAD-a i Tajvana, uključujući stratešku važnost Tajvana, demokraciju na Tajvanu, i strateški pritisak na NR Kinu. Unatoč nekim prijedlozima da bi SAD trebao smanjiti svoju predanost Tajvanu kako bi smanjio napetosti s Pekingom, većina se slaže da će SAD i dalje podržavati Tajvan kao važnog partnera i saveznika, pogotovo dok se rivalstvo s NR Kinom nastavlja. Haass i Sacks (2020) savjetuju da bi se vanjska politika SAD-a trebala preispitati i preći na stratešku jasnoću kako bi se očuvali američki interesi i odvratila NR Kina od agresije na Tajvan. To bi značilo izražavanje eksplicitne namjere da će Sjedinjene Američke Države reagirati na bilo kakav kineski vojni napad na Tajvan. Ova promjena je nužna jer je nesigurnost koju je stvorila prethodna politika neodređenosti postala manje učinkovita u odvratanju NR Kine od upotrebe sile. S obzirom na nedavne poteze Pekinga, poput agresije na Hong Kong i eskalacije napetosti u Tajvanskom tjesnacu, postaje jasno da NR Kina sve ozbiljnije razmatra mogućnost prisilnog ujedinjenja s Tajvanom. Da bi odvratili NR Kinu i smanjili šanse za nesporazume, Sjedinjene Američke Države bi trebale jasno izraziti svoju namjeru da će braniti Tajvan od vojnog napada, čime bi smanjile vjerojatnost kineskog pogrešnog procjenjivanja. Promjena politike bi se mogla obrazložiti putem predsjedničke izjave i pratećih izvršnih odredbi, koje bi potvrdile podršku politici "Jedne Kine", ali bi jasno rekle da će Sjedinjene Američke Države reagirati ako dođe do kineskog vojnog napada na Tajvan. To bi trebala biti jednostrana izjava bez potpisanih sporazuma s Tajvanom ili promjene u diplomatskim odnosima. Osim izjave, Sjedinjene Američke Države trebale bi poduzeti dodatne korake kako bi ojačale odvratanje. To uključuje stacioniranje dodatnih vojnih snaga u regiji, konzultaciju s

saveznicima poput Japana i Južne Koreje, uvođenje sankcija NR Kini u slučaju napada na Tajvan te pružanje potpore Tajvanu za sigurnost i obranu od kibernetičkih prijetnji. Ovaj potez bi ohrabrio Peking da razmotri ozbiljne posljedice svojih postupaka i smanjio rizik od oružanog sukoba. NR Kina bi vjerojatno dvaput razmislila prije nego što bi krenula u avanturističke akcije koje bi ugrozile Tajvan, znajući da Sjedinjene Američke Države stoje iza svojeg obećanja obrane Tajvana. Iako će biti protivnika ovoj promjeni, treba razumjeti da trenutna politika neodređenosti nije dovoljno učinkovita. Strateška jasnoća usklađuje očekivanja saveznika s američkom politikom i smanjuje rizik od nesporazuma. Očuvanje mira u Tajvanskom tjesnacu i zaštita tajvanskih demokratskih vrijednosti trebali bi biti prioriteta za Sjedinjene Američke Države u ovom složenom geostrateškom okruženju (Haass, Sacks, 2020)

S obzirom kako situacija u Tajvanskom tjesnacu predstavlja izazov i prijetnju za Tajvan u kontekstu sve agresivnijeg Pekinga, postoji zanimljiv koncept opće obrane Tajvana koji uvelike povećava sposobnost suočavanja s rastućom prijetnjom od vojnog sukoba. Zanimljivo ga je spomenuti u radu jer dobro analizira moguću invaziju Kineske narodnooslobodilačke vojske i najbolju strategiju obrane, ako do agresije dođe. Koncept opće obrane ODC se temelji na pretpostavci da Peking inzistira na ujedinjenju Tajvana s NR Kinom i da je Tajvan podložan riziku zbog neravnoteže resursa s Pekingom. PLA Kine znatno nadmašuje tajvanske vojne resurse i sposobnosti, a očekuje se da će se i dalje povećavati u godinama koje dolaze. Tajvan mora razviti strategiju koja će odvratiti ili, ako je potrebno, poraziti invaziju PLA-e. ODC definira pobjedu kao sprečavanje uspješne okupacije Tajvana od strane PLA-e. Tri glavna stupa ODC-a su očuvanje snage, konvencionalne sposobnosti i asimetrične sposobnosti. Očuvanje snage fokusira se na održavanje preživljavanja tajvanskih vojnih snaga nakon početnih napada PLA-e. Konvencionalne sposobnosti su ključne za očuvanje teritorija Tajvana i vođenje preciznih udara. Asimetrične sposobnosti se temelje na manje vidljivim, ali smrtonosnim sustavima koji ciljaju na ranjivosti neprijatelja i omogućuju Tajvanu postizanje maksimalnog učinka s minimalnim resursima. Koncept operacija u okviru ODC-a uključuje zaštitu snaga, odlučujuću bitku u priobalnom području i uništavanje neprijatelja na mjestu desanta na plaži. Zaštita snaga omogućuje preživljavanje i oporavak tajvanskih vojnih snaga nakon napada PLA-e. Odlučujuća bitka u priobalnom području predstavlja fazu sukoba u kojoj su prednosti Tajvana optimizirane, a cilj je napadati neprijatelja uz podršku različitih sustava. Uništavanje neprijatelja na mjestu desanta na plaži otežava neprijatelju iskrcavanje na obalu i napredovanje. Uzimajući u obzir sve ove aspekte, suradnja između Sjedinjenih Američkih Država i Tajvana igra ključnu ulogu u osiguranju tajvanske sigurnosti. ODC može biti mehanizam za jačanje te

suradnje, a Radna skupina SAD-Tajvan mogla bi služiti kao platforma za razmjenu iskustava i smjernica. Kroz ovakvu suradnju, Tajvan bi mogao bolje razviti svoje obrambene kapacitete, a Sjedinjene Američke Države mogle bi poboljšati svoje razumijevanje situacije u Tajvanskom tjesnacu. Obrana Tajvana je ključna za očuvanje mira i stabilnosti u regiji, s nadom da se sukobi neće dogoditi. Sjedinjene Američke Države i Tajvan moraju zajednički raditi na jačanju obrambenih kapaciteta i pripremi za eventualne izazove koje donosi rastuća napetost u regiji. Također je važno da Tajvan nastavi ulagati u svoju obranu, s posebnim naglaskom na asimetrične sposobnosti, kako bi se odvratila prijetnja iz Pekinga (TheDiplomat.co, 2023.).

Na samom kraju su najvažnije preporuke iz dva istraživanja koje sam sažeo i koje su važne za budućnost triangularne politike oko statusa Tajvana. Prvo je istraživanje proveo autor rada (Lin, 2021) analizirajući ankete stručnjaka o Tajvanskom tjesnacu koji su dobro upoznati s problemom Tajvana, jer su svi profesionalno radili u Tajvanu ili na usko povezanim poljima s Tajvanom. Kroz postavljena pitanja je došao do idućih zaključaka koji su navedeni u iduća tri odlomka.

Jače odvrćanje NR Kine: SAD i Tajvan trebaju poslati jasnu poruku kineskom vodstvu da vojno rješenje za Tajvanski tjesnac nije prihvatljivo. Prijedlog uključuje izgradnju zajedničkog okvira sigurnosti i suradnju s regionalnim saveznicima kako bi se ojačala odvrćanja prema NR Kini. Također se razmatraju ne-vojne mjere poput ekonomskih i financijskih sankcija protiv kineskih dužnosnika i agencija koje se bave Tajvanom.

Čvršće obećanje NR Kini da Tajvan neće proglašavati neovisnost: Prijedlog naglašava važnost očuvanja status quo-a i prilagođavanja politike prema Tajvanu kako bi se uzela u obzir rastuća tajvanska identifikacija. Preporučuje se jačanje tajvanskih obrambenih sposobnosti i podrška Tajvanu u raznim aspektima bez izazivanja NR Kine.

Dijalog s Kinom: Predlaže se poticanje NR Kine na pragmatičan pristup budućnosti Tajvana, kontroliranje kineskog nacionalizma te smirivanje sukoba između kineskog nacionalizma i tajvanskog identiteta. Također se potiče Tajvan na otvorenost i pragmatičnost u vezi s kineskim identitetom i budućnošću (Lin, 2021:89-100).

Drugo istraživanje se odnosi na izvještaj radne skupine Centra za Strateške i Međunarodne Studije (CSIS) koja je osnovana kao radna jedinica za politiku SAD-a prema Tajvanu 2020. godine kako bi pripremila preporuke za naredne četiri godine, te za ubuduće (Csis.org, 2023). Radna skupina sadrži članove koji su obavljali važne dužnosti u vezi s politikom prema Tajvanu, kao i razne stručnjake za nacionalnu sigurnost, poslovanje, tehnologiju, pravo,

društvo, ljudska prava i politiku i društvo Tajvana. Ključne smjernice prema Tajvanu koje predlaže radna skupina sažeta su u iduća četiri odlomka.

Skupina predlaže da američka politika prema Tajvanu bude usklađena s vanjskopolitičkim i sigurnosnim ciljevima SAD-a u indo-pacifičkom području. Ovo uključuje osiguranje vjerodostojnosti američkih obveza prema saveznicima, suprotstavljanje prijetnjama regionalnom poretku i oblikovanje odnosa s NR Kinom koji promiče američke interese. Također se ističe važnost zakona o odnosima s Tajvanom i drugih okvira za američku politiku prema Tajvanu.

Ekonomija i tehnologija: Skupina preporučuje jačanje ekonomskih veza s Tajvanom, uključujući pregovore o bilateralnom sporazumu o slobodnoj trgovini i suradnju u područjima kao što su digitalna trgovina i zdravstvo. Također se predlaže podrška tajvanskim proizvođačima poluvodiča da prošire svoju proizvodnju u SAD-u.

Obrana i sigurnost: Preporučuje se jačanje suradnje između SAD-a i Tajvana, uključujući prodaju naoružanja i unapređenje tajvanske sposobnosti za samoobranu. Također se predlaže poboljšanje bilateralnih i višestranih dijaloga vezanih za sigurnost te povećanje suradnje u obrambenim inicijativama s Japanom i Australijom.

Međunarodne organizacije i globalna pitanja: Skupina ističe važnost podrške Tajvanu u međunarodnim organizacijama gdje to nije uvjetovano suverenosti i gdje Tajvan može doprinijeti globalnom dobru. Preporučuje se jačanje suradnje s Tajvanom na globalnim pitanjima, uključujući građanska i politička prava (Csis.org, 2023:29-33).

S obzirom na složenost odnosa između NR Kine, SAD-a i Tajvana, ove smjernice su usmjerene prema očuvanju mira i sigurnosti u Tajvanskom tjesnacu, istovremeno čuvajući vjerodostojnost i interese SAD-a i Tajvana. Zaključak je jasan, SAD mora održati status quo u Tajvanskom tjesnacu i pokušati posredovati mirnom razrješenju svih sporova između NR Kine i Tajvana. Naravno, kroz politiku strateške jasnoće kao najjači igrač u ovoj igri treba nametnuti svoja pravila i ne dopustiti promjenu ravnoteže mira, jer posljedice rata bi stvarno bile katastrofalne za svaku stranu. Mnogi stručnjaci procjenjuju da pravi mir neće doći dok Tajvan ne bude slobodan od kineske prisile, taktike koju često koristi kinesko vodstvo kako bi nametnulo svoju volju za rješavanje nesuglasica s obje strane. Ako vojno preuzimanje Tajvana jednostavno nije racionalna opcija za NR Kinu, koje su druge realistične opcije dostupne? S druge strane, ako službena neovisnost Tajvana jednostavno nije opcija za Tajvan bez velikih rizika, koje su druge realistične opcije dostupne? Također, kako SAD može potaknuti mirno rješenje ovog pat-

položaja? Trajni mir trebao bi biti krajnji cilj, bez obzira koliko teško dostupan može biti. Takav dugotrajni mir vjerojatno će ostati nedostižan neko vrijeme. Prvi korak prema dugotrajnom miru u Tajvanskom tjesnacu vjerojatno zahtijeva dva uvjeta: (1) NR Kina da ne koristi silu protiv Tajvana i (2) Tajvan da ne proglasi službeno neovisnost. Međutim, NR Kina je povećala prijetnju uporabe sile protiv Tajvana, a rastući tajvanski identitet može dovesti do pokreta koji će dovesti do službene neovisnosti Tajvana (Lin, 2021:101).

Sve u svemu, kompromis između kineskog nacionalizma temeljenog na "Načelu jedne Kine" i rastućeg identiteta Tajvana morat će biti postignut prije nego što se izmoli mogućnost dugotrajnog mira u Tajvanskom tjesnacu. Do tada, stanje dugotrajnog mira u Tajvanskom tjesnacu ostat će nedostižan cilj.

7. Literatura

Clark, Cal (2011) *The Changing Dynamics of the Relations among China, Taiwan, and the United States*, Cambridge Scholars Publishing → (Clark, 2011)

Dittmer, Lowell (1991) *The Strategic Triangle: An Elementary Game-Theoretical Analysis*. *World Politics*, 1991, pp. 485-515 → (Dittmer, 1991)

Greer, Tanner, (2019) *Taiwan's Defense Strategy Doesn't Make Military Sense, But It Does Make Political Sense*, *Foreign Affairs*, September 17, 2019.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/taiwan/2019-09-17/taiwans-defense-strategy-doesnt-make-military-sense>

Pristupljeno 14. listopada 2023. → (Foreignaffairs.com, 2023.)

Green, Michael J., Richard C. Bush, Bonnie S. Glaser (2020) *Toward a Stronger U.S.-Taiwan Relationship*, Center of Strategic and International Studies, October 21, 2020.

<https://www.csis.org/analysis/toward-stronger-us-taiwan-relationship>

Pristupljeno 15. listopada 2023. → (Csis.org, 2023.)

Gries, Peter, Tao Wang (2019) *Will China Seize Taiwan? Wishful Thinking in Beijing, Taipei, and Washington Could Spell War in 2019*, *Foreign Affairs*, February 15, 2019.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2019-02-15/will-china-seize-taiwan>

Pristupljeno 10. listopada 2023. → (Foreignaffairs.com, 2023.)

Haass, Richard, David Sacks (2020) *American Support for Taiwan Must Be Unambiguous*, *Foreign Affairs*, September 2, 2020.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/american-support-taiwan-must-be-unambiguous>

Pristupljeno 11. listopada 2023. → (Foreignaffairs.com, 2023.)

Lampton, David (2014) *Why the Taiwan Issue is so Dangerous*, *Frontline*, PBS, 2014.

<https://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/china/experts/taiwan.html>

Pristupljeno 8. listopada 2023. → (Pbs.org, 2023.)

Lee, Hsi-min, Eric Lee (2020) Taiwan's Overall Defense Concept, Explained, The Diplomat, November 3, 2020.

<https://thediplomat.com/2020/11/taiwans-overall-defense-concept-explained>

Pristupljeno 7. listopada 2023. → (TheDiplomat.com, 2023.)

Lin, Tao (2021) Peace in the Taiwan strait: The triangular relationship among United States, Taiwan, and China, Baltimore, Maryland, May 2021 → (Lin, 2021)

Wu, Yu-Shan (2017) Pivot, Hedger, or Partner: Strategies of Lesser Powers Caught between Hegemons“, Book Taiwan and China, Chapter 11, University of California Press, 2017 → (Wu, 2017)